

Eduskunta

Valtiovarainvaliokunta, sivistys- ja tiedejaosto

Jaoston kokous 09.10.2020

Asia:

- HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan loppusumma vuoden 2021 valtion talousarviossa on 7,012 mrd. euroa, jossa on lisäystä vuoden 2020 talousarvioon nähden 136 milj. euroa. Lisäykset johtuvat hallitusohjelman mukaisista panostuksista kasvatukseen, opetukseen ja koulutukseen, Korona-epidemian vaikutusten lieventämiseen sekä indeksikorotusten toteuttamisesta täysimääräisinä.

Vuonna 2021 jatketaan hallitusohjelman tulevaisuushankkeina toteutettavia varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatu- ja tasa-arvohankkeita sekä kompensoidaan rahapelitoiminnan tuoton aleneminen. Talousarvioesityksellä luodaan edellytyksiä osaamistason ja työllisyyden kasvulle laajentamalla oppivelvollisuutta, osoittamalla rahoitusta jatkuvaan oppimiseen sekä alentamalla varhaiskasvatusmaksuja. Toimenpiteillä toteutetaan hallitusohjelman keskeisiä tavoitteita; koulutus- ja osaamistason nostoa, oppimiserojen kaventumista ja koulutuksellisen tasa-arvon lisäämistä.

Oppivelvollisuuden laajentamisen uudistus tulee voimaan vaiheittain syksystä 2021 alkaen ikäluokka kerrallaan. Kustannukset korvataan täysimääräisesti kunnille ja muille koulutuksen järjestäjille sekä koulumatkojen osalta opiskelijoille. Vuonna 2021 oppivelvollisuuden laajentamiseen on varattu 22 milj. euroa ja vuoteen 2024 mennessä taso nousee 129 milj. euroon.

Rahapelituottojen edunsaajille osoitetaan vuonna 2021 vuoden 2019 tuloutustasoa vastaava rahoitustaso. Suurin osa valtion kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotyömenoista rahoitetaan rahapelitoiminnan tuotoista. Tuottoarvio on laskenut mm. koronaviruspandemian sekä pelihaittojen vähentämiseksi tehtyjen toimien vuoksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus tuoton alentumisen kompensaatiosta on 141,5 miljoonaa euroa.

Lisäksi hallitus linjasi, että vuoden 2021 täydentävässä talousarvioesityksessä kohdennetaan rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tulevaisuusinvestointeihin.

Esi- ja perusopetus, varhaiskasvatus, vapaa sivistystyö

Hallitusohjelman mukaisesti koululaisten harrastustoiminnan toteuttamiseen esitetään 14,5 miljoonan euron lisäystä vuodesta 2021 lukien.

Oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja perusopetuksessa ja toisella asteella vahvistetaan. Palveluihin kohdennetaan 10 miljoonaa euroa vuonna 2021, 20 miljoonaa euroa vuonna 2022 ja 29 miljoonaa euroa vuodesta 2023 lukien. Tarkoitus on luoda oppilas- ja opiskelijahuoltoon sitova mitoitus perusopetukseen ja toiselle asteelle.

Hallitusohjelman mukaisesti kehitetään varhaiskasvatukseen soveltuva tuen malli. Sen rakentamiseen ja toteuttamiseen varataan 15 miljoonaa euroa. Kyseessä on uusi rakenteellinen toimi varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamiseksi.

Osana työllisyystoimia varhaiskasvatusmaksujen alentamiseen kohdennetaan 70 milj. euroa. Maksujen alentaminen nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta, kun työn vastaanottamisen kannustimia lisätään. Maksujen alennus on tarkoitus toteuttaa siten, että tuloarajoja korotetaan 31 prosentilla ja samalla toisen lapsen enimmäismaksu lasketaan 50 prosentista 40 prosenttiin. Toimenpiteen johdosta arviolta 20 000 perhettä siirtyy nollamaksuluokkaan. Uusien maksujen on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2021 alkaen. Toimenpiteen työllisyysvaikutuksen arvioidaan olevan 2500–3700 työpaikkaa vuoteen 2024 mennessä.

Lukiokoulutus

Lukiokoulutukseen esitetään 3,25 milj. euroa lukiolain ja lukio uudistuksen toimeenpanon jatkamiseen. Opetussuunnitelman perusteet otetaan käyttöön elokuussa 2021. Sen myötä vahvistuu lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavan opiskelijan oikeus saada säännöllisesti tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ja jatko-opintoihin hakeutumiseen liittyvää ohjausta. Lisäksi opiskelijalla, jonka opiskeluoikeus lukiokoulutuksen oppimäärän suorittamiseen on päättymässä tai joka on ilmoittanut eroamisestaan, on oikeus saada ohjausta muihin opintoihin hakeutumisessa. Samaten lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa, on oikeus saada jatko-opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin liittyvää ohjausta. Lukiokoulutusta suorittavalla opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, olisi myös oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti.

Ammatillinen koulutus

Ammatilliseen koulutukseen esitetään 27 milj. euroa lähihoitajien koulutuksen lisäämiseen hoitajamitoituksen muutokseen varautumiseksi. Lähihoitajakoulutusta lisätään määräraikaisesti vuosina 2020–2024, jotta henkilöstön saatavuus voidaan turvata iäkkäiden henkilöiden tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa henkilöstömitoituksesta säädetyn mukaisesti.

Ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa jatketaan ja vuosina 2020–2022 toteutetaan ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma.

Korkeakouluopetus- ja tiede

Korkeakouluopetuksen ja tieteen määräraha on 3,36 milj. euroa, joka on 78 milj. euroa enemmän kuin tänä vuonna. Korkeakoulujen indeksikorotusten osuus kasvusta on noin 50 milj. euroa. Korkeakoulutetun työvoiman saatavuus varmistetaan lisäämällä korkeakoulutuksen tarjontaa, parantamalla valmistumiseen liittyvää läpäisyä ja kehittämällä joustavia opiskelumahdollisuuksia.

Tutkimus- ja tiedeyhteisön kansainvälistä kilpailukykyä ja vetovoimaa tuetaan panostamalla tutkimusympäristöihin ja tutkimusinfrastruktuureihin. Suomi isännöi ja rahoittaa yhtä eurooppalaisen suurteholaskennan EuroHPC -yhteisyrityksen supertietokonetta.

Tutkimusaineistojen, tutkimustulosten ja osaamisen laajaa hyödyntämistä ja avoimuutta edistetään. Datalähtöisen tutkimuksen kehittämisohjelmaa jatketaan. Aineistojen digitointiin osoitetaan Kansallisarkistolle 1,5 miljoonaa euroa. Kansallisarkiston toimintamenojen tasokorotus jatkuu. Korotus oli 1,5 miljoonaa euroa vuonna 2020, 1,4 miljoonaa euroa vuonna 2021 ja 1 miljoonaa euroa vuodesta 2022 lähtien. Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot on siirretty kustannusneutraalilla budjetoitimuutoksella pääosin talousarvion puolelle, mutta vuonna 2020 noin kolme neljäsosaa (3/4) rahoitetaan vielä rahapelitoiminnan tuotoilla. Suomen Akatemian hallintoviraston ohjelmatoiminnan menot on siirretty budjettiteknisesti kustannusneutraalisti tutkimusmäärärahoista Akatemian toimintamenoihin. Varastokirjastolle on kohdennettu 118 000 euron tasokorotus.

Rahapelitoiminnan tuottojen vähennys on pääosin vähennetty Suomen Akatemian osuudesta ja kompensoitu Akatemian tutkimusmäärärahmomentille talousarvion puolella.

Opintotuki

Opintotuen määrärahat vuonna 2021 ovat 643,4 milj. euroa, jossa on lisäystä tähän vuoteen noin 26 milj. euroa. Lisämääräraha aiheutuu opintolainahyvitysten määrän kasvusta, opintorahan saajamäärien noususta ja indeksikorotuksista, ateriatuen korotuksesta sekä koulumatkatukioikeuden laajenemisesta osana maksutonta toista astetta. Opintolainahyvityksen saajamäärän ja menojen kasvu (9 milj. euroa) aiheutuu lainan käytön kasvusta ja määräajassa yliopistossa korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuden kasvusta. Hyvityksen piiriin kuuluvat syyslukukautena 2014 ja sen jälkeen ensimmäiset korkeakoulututkinnon aloittaneet opintolainan saajat. Opintorahoja korotetaan indeksimuutoksen perusteella 1.8.2021 lukien noin 0,5 prosentilla, mistä aiheutuu lisämenoa 3,7 milj. euroa. Opiskelija-aterian enimmäishintaan 1.8.2020 tehtyä korotusta kompensoi ateriatuen korotus 0,36 eurolla, josta aiheutuu 4,2 miljoonan euron määrärahalisäys. Ateriatuen määrä on siten esityksen mukaan 1.1.2021 alkaen 2,30 euroa ateriala kohden.

Koulumatkatukioikeutta esitetään laajennettavaksi osana maksutonta toista astetta siten, että 1.8.2021 lukien maksuttomaan koulutukseen oikeutettujen opiskelijoiden koulumatkat voidaan korvata ilman omavastuuta koulumatkan pituuden ollessa vähintään seitsemän kilometriä. Tästä aiheutuva lisämääräraha on 4,6 milj. euroa.

Taide- ja kulttuuri ja kirkollisasiat

Taiteen ja kulttuurin määräraha on 576 miljoonaa euroa, joka on 91 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2020. Taiteen ja kulttuurin määrärahoista 33 prosenttia katetaan rahapelitoiminnan voittovaroista. Määrärahamuutoksesta 88,6 miljoonaa euroa aiheutuu taiteen perusopetuksen valtionosuusmäärärahojen siirrosta taiteen ja kulttuurin lukuun.

Veikkaus Oy:n rahapelitoiminnan tuottojen vähennys taiteen ja kulttuurin osalta on 80 165 000 euroa. Hallitus kompensoi vähenemää yleisistä budjettivaroista 60 530 000 euroa ja 18 138 000 euroa alentamalla arpajaisveroa.

Taiteen ja kulttuurin toimintaedellytysten parantamiseksi uudistetaan esittävän taiteen vapaan kentän rahoitusta. Vuonna 2021 määrärahataso on 4,5 milj. euroa korkeampi kuin vuonna 2018. Vuonna 2022 rahoitusjärjestelmän uudistus laajenee koskemaan myös esittävän taiteen valtionosuuksia. Uudistuksen toteuttamiseen kokonaisuudessaan on kehyskauden lopulla osoitettu lisämäärärahaa 12 milj. euroa verrattuna vuoteen 2019.

Vuonna 2021 museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuksiin ja –avustuksiin varatut määrärahat kasvavat 3,7 milj. euroa johtuen pääosin aikaisempien toteutuneiden kustannusten kasvusta ja indeksikorotuksen vaikutuksesta.

Kulttuuripalveluja kehitetään mm. ehdottamalla kulttuurimatkailun (mm. maailmanperintökohteet) vahvistamiseen 3 miljoonaa euroa vuonna 2021. Lastenkulttuurin tukemiseen on lisätty yhteensä 7 miljoonaa euroa vuosille 2020–2023, josta vuodelle 2021 yhteensä 3 miljoonaa euroa.

Talousarvioesityksessä edistetään valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurirakennushankkeita. Kansallismuseon lisärakennuksen toteuttamiseksi vuonna 2019 järjestetyn arkkitehtuurikilpailun mukaisesti Museovirasto oikeutetaan tekemään vuokrasopimus Senaatti-kiinteistöjen kanssa. Kansallismuseon yhteyteen rakennettava lisärakennus mahdollistaa yhdessä nykyisen historiallisen rakennuksen ja pihapuiston kanssa suurten, korkealaatuisten museonäyttelyiden sekä aiempaa laajempien kulttuuri-, taide- ja vapaa-ajan tapahtumien järjestämisen.

Kansallisteatterin peruskorjauksen rahoitus on yhteensä 50 milj. euroa vuosina 2020–2022, josta 40 milj. euroa katetaan jakamattomista veikkausvoittovaroista ja 10 milj. euroa hallituksen tulevaisuusinvestointeihin varatuista määrärahoista.

Lisäksi saamelaismuseo Siidan perusparannukseen ja laajennukseen liittyvän näyttelyn ja kalustamisen kustannuksiin osoitetaan 1,385 miljoonaa euroa.

Lisäksi valmistaudutaan rahoittamaan Euroopan kulttuuripääkaupunkia vuonna 2026 osoittamalla hankkeelle 400 000 euroa.

Taiteen ja kulttuurin toimialan virastojen (Museovirasto, Taiteen edistämiskeskus, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Näkövammaisten kirjasto ja Suomenlinnan hoitokunta) toimintamenoihin esitetään ensi vuodelle yhteensä 41,5 miljoonaa euroa, joka vastaa vuoden 2020 tasoa.

Yksityisen kopioinnin hyvityksen määräraha pysyy vuoden 11 milj. eurossa vuonna 2021.

Uskonnollisten yhteisöjen määrärahoihin tehdään tarkistuksia. Juutalaisten seurakuntien turvallisuuden parantamiseen osoitetaan 300 000 euroa. Lisäksi vuosien 2022 ja 2023 kehyksissä on varattu 150 000 euroa. Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin, hautaustoimeen, väestökirjanpitoon ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitoon osoitettuun määrärahaan tehdään indeksitarkistus, joka on noin 1,4 milj. euroa.

Liikuntatoimi

Liikuntatoimeen ehdotetaan 156 miljoona euroa. Tavoitteena on edistää liikunnallista elämäntapaa ja lisätä osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea huippu-urheilua. Yhteiskunnallisen tavoitteellisuuden myötä liikuntapoliittisen selonteon linjauksia toimeenpannaan ja toimenpiteisiin esitetään erillistä 6,2 milj. euron määrärahaa vuoden 2021 talousarviossa. Vuosina 2022 ja 2023 toimenpiteisiin esitetty määräraha on 4,5 milj. euroa vuosittain.

Nuorisotyö

Nuorisotyöhön ehdotetaan 76 miljoonaa euroa. Tavoitteena on tukea mm. nuorten osallisuutta ja elämänhallintaa sekä mahdollisuuksia tasavertaisiin ja saavutettaviin harrastuksiin. Vuonna 2021 nuorten työpajatoimintaan kohdennetaan 16,3 milj. euroa ja etsivään nuorisotyöhön 12,3 milj. euroa.